

Lunds Universitet

Socialhögskolan

SOA 205A

Höstterminen 1999

BARN I STYVFFAMILJ

Författare: Lii Stening

Handledare: Monica Magnusson - Granqvist

Abstract

Title: Children in stepfamilies

The purpose was that from previous research and the children's own stories illustrate how stepchildren experienced their lives in stepfamily, also examine if the children had mutual experiences and common patterns.

Questions:

What was it like for a child to live in a stepfamily?

Could one see a pattern in a stepchild's describing life in a stepfamily?

How the children related to all parental relations, was it enriching or shattering?

Did the stepfamily life develop distinguished features or general stepchild patterns?

To get the answers for these questions I studied literature about the stepfamily, statistics, children's needs and the children's perspective. I also gathered stories freely told from children and adults.

The results showed that children and adults focused on the actual relation when they described the life in a stepfamily. They would rather answer the question "What is your family picture?" than "How is it to live in a stepfamily?" One word frequently used was "real", real mother, real father a.s.o. Real was used to describe the biological relation but also the parental behaviour. It also seems like the quality of the relation was the most important not the biological fact.

Innehållsförteckning

1. Inledning

1.1 Barn i styvfamilj - allt vanligare	4
1.2 Syfte och frågeställningar	5
1.3 Metod, urval och avgränsningar	6
1.4 Metodproblem	8
1.5 Fortsatt framställning	8

2. Styvfamiljer och styvbarn

2.1 Tidigare forskning	9
2.2 Barns behov - objektrelationsteorin	10
2.3 Att anlägga ett barnperspektiv	12
2.4 Styvfamiljens historia	16
2.5 Styvfamiljen i siffror	18
2.6 Styvfamiljen som sådan	19

3. Resultat

3.1 Vad berättade barnen?	21
3.2 Hur kan berättelserna förstås?	24

4. Diskussion

26

5. Källförteckning

5.1 Referenser	28
5.2 Bilaga 1 Barn i ombildade familjer/styvfamiljer	31
5.3 Bilaga 2: Jag behöver din hjälp	32

1. Inledning

1.1 Barn i styvfamilj - allt vanligare

Styvfamiljen är inget nytt fenomen. Historiskt sett har det alltid funnits styvfamiljer anledningen till att man bildade nya familjer var bara en annan förr. Dåvar det på grund av att den ena föräldern dog, idag har skilsmässor tillkommit som orsak för att bilda styvfamilj. En väsentlig skillnad för barn i styvfamilj i dag är, att de har fler "föräldrar" att förhålla sig till. Förutom den biologiske och styvföräldern de lever tillsammans med har de en biologisk förälder till som kanske också har en ny partner. För många barn innebär det här att de har fyra "föräldrar", ibland innehåller familjerna också både helsyskon, halvsyskon och styvsyskon. Allt fler barn växer idag upp i styvfamiljer, av samhället är det en accepterad levnadsform. Moraliskt, juridiskt och socialt närmar sig styvfamiljen kärnfamiljen.

Vuxna män och kvinnor har i dag rent praktiska möjligheter att välja sina relationer. Att skilja sig och gifta om sig är inte längre behäftat med så stora moraliska ifrågasättande. Det har skett en allmän anpassning förändrade levnadsformer

Man räknar med att ca 7-8% av Sveriges barn mellan 0-17 år lever i styvfamilj idag, det innebär ca 158.000 barn (Barnombudsmannen, 1998). Det är dock svårt att få fram säkra siffror dels eftersom styvfamiljer kan se så olika ut och dels beroende på att samboförhållanden inte räknas med i statistiken.

Det är också känt att skilsmässor är vanligare i ombildade familjer än i kärnfamiljer vilket innebär att barn som genomlevt en skilsmässa/separation kanske får genomleva flera, kanske har de också levt i flera styvfamiljer.

Styvfamiljer kan se mycket olika ut båda när det gäller sammansättning och förhållningssätt mellan familjemedlemmarna. Det är inte min avsikt att närmare gå in på det. Vad som utgör fokus för den här uppsatsen är **barnens upplevelser** av sitt styvfamiljsliv.

Eftersom styvfamiljen kan se så olika ut, barn kommer och går, är det inte helt lätt att utifrån ett vuxenperspektiv veta vilka barn som verkligen lever i styvfamilj. Därför har jag riktat mig till barn

som har styvfamiljs erfarenheter, medveten om att det kunde betyda flera saker. Allt ifrån att ha eller ha haft en förälder som lever/levde samman med en ny partner som man träffar/träffade då och då till att leva eller ha levt större delen av sin tid i styvfamilj.

Barns egna upplevelser av styvfamiljliv är, åtminstone i Skandinavien, ett relativt outforskat område. Jag har brett barn med styvfamiljs erfarenheter berätta fritt, skriftligt, om sitt liv i styvfamilj.

Begreppet **styvfamilj** används omväxlande med begreppet **ombildad familj** och definieras i uppsatsen som "en familj bestående av en biologisk förälder och en annan vuxen som lever tillsammans med barnet/barnen".

Med **barn** avses åldrarna 0-17 år.

Uppsatsen präglas av ett barnperspektiv. Jag har försökt söka kunskap om barns verklighet utifrån deras egna perspektiv. Det är alltså barns egna ord om sitt liv i styvfamilj som återges ej vuxnas beskrivningar av barn.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syfte

Att utifrån tidigare forskning och barns egna berättelser belysa hur styvbarn upplever sitt liv i styvfamilj samt undersöka om det i barnens upplevelser finns gemensamma mönster.

Frågeställningar

Hur är det för barnen att leva i styvfamilj?

Kan man se mönster i styvbarns sätt att beskriva sitt liv i styvfamilj?.

Styvbarn har oftast flera människor i sin närmaste omkrets, hur förhåller sig barnen till alla dessa relationer, är det berikande eller splittrande?

Utvecklar styvfamiljslivet utmärkande drag eller generella mönster hos styvbarnen och vad skulle det i sådana fall vara?

1.3 Metod, urval och avgränsningar

Jag har valt att undersöka barns upplevelser av att leva i styvfamilj. Med barn menar jag åldrarna 0-17 år. Styvfamilj definieras i uppsatsen som en familj bestående av en biologisk förälder och en annan vuxen som lever tillsammans med barnet/barnen.

Begreppet ”att leva i styvfamilj”, eller ”vara styvbarn” har av mig definierats som ”att ha styvbarnserfarenheter”. Eftersom jag ville ha sålite förhandsinformation som möjligt fick barnen själva avgöra om de tyckte sig ha styvbarnserfarenheter. Det var alltså min uppgift att sortera ut vilka som skulle vara med i undersökningen eller inte. Det avgjorde barnen.

Själva undersökningen består av sex berättelser skrivna av barn (15-16år) med styvbarnserfarenheter samt tre berättelser skrivna av vuxna (20-34 år) med barndomserfarenheter av styvfamiljsliv.

Eftersom man i Sverige idag vet väldigt lite om barns upplevelser av att leva i styvfamilj valde jag att arbeta såförutsättningslöst som möjligt, inspirerad av Starrin (1996).

Mig veterligen finns ingen utvecklad teori om hur barn påverkas av att leva i styvfamilj.

Det förutsättningslösa arbetet var anledningen till att jag valde fria berättelser som datainsamlingsform. Vad skulle barnen framhäva när de i skrift fick uttrycka sig fritt? Vad skulle de fokusera på och vad skulle först komma för dem att skriva om? Skulle man kunna se mönster i berättelserna?

Det var med stor nyfikenhet jag gick in i projektet.

Urval

Barn i styvfamilj finns i alla samhällsklasser/grupper, var skulle jag såhitta ett representativt urval av barn? Hur skulle det gå till när jag ville undersöka svenska barns upplevelser men själv befann mig utanför landet?

Grundskolan blev den arena var jag sökte finna barnen, utifrån att här skulle man nå alla barn. Åldern begränsades till åk 8 och 9 dvs 14-16år. Anledningarna till åldersbegränsningen var flera, ju högre upp i ålder desto större chans/risk att barnen skulle ha styvbarnserfarenheter. I den här åldern skulle man inte heller behöva inhämta föräldrarnas tillstånd samt att barn i den åldern normalt kan uttryck sig i text. Målet var att få ca 15-20 berättelser. Berättelserna skulle kunna skickas till mig via email eller post.

Hur gick det till?

Per telefon tog jag kontakt med tio rektorer, förklarade syfte och tillvägagångssätt.

Kunde de tänka sig att be barn med styvbarnserfarenheter skriftligt berätta om det?

Elever ur åk 8 och 9 som hade styvbarnserfarenheter ombads att skriva en fri berättelse, helst direkt på data och skicka via email eller post till mig (det föreföll mest etiskt ur sekretessynpunkt men även det mest hanterbara sättet). Tidsmarginalen var en månad. Berättelserna skulle vara anonyma men innehålla uppgift om kön ålder, hur familjebildningen såg ut och hur länge man levit i styvfamilj. Sedan en kort instruktion om att skriva en berättelse om hur det är att leva i styvfamilj, glädjeämnen, problem, tankar och funderingar, en fri berättelse, längden utan betydelse.

Skickade därefter instruktioner, bilaga.1, via email eller fax. Alla tio rektorer uttryckte sig positiva till undersökningen, men samtliga vill förankra hos sina lärare.

Hur gick det sen?

Fem rektorer hörde aldrig av sig trots två påminnelser. Två rektorer uppgav att man på den skolan inte hade några barn som levde i styvfamilj. En uppgav att man inte kunde delta för att lärarna dels var pressade av nationella prov och dels inte kunde ringa mig eftersom deras telefoner var spärrade för utlandssamtal. Från de övriga två skolorna kom sex berättelser.

Jag tog då personlig kontakt med en gymnasieskola och en ungdomsmottagning. Via kuratorerna där hoppades jag få fler berättelser. De fick instruktioner, bilaga 2, samt frankerade svarskuvert att lämna ut till ungdomarna. Inga svar kom. I det här läget kontaktade jag flera personer i min bekantskapskrets med samma instruktioner som gymnasieskolan och ungdomsmottagningen fått. Det resulterade i de tre vuxenberättelserna.

1.4 Metodproblem

Varför blev det så här?

Skolan som undersökningsarena kräver tid. När jag började kontakta rektorerna stundade ett sportlov vid de sista kontakterna var man mitt uppe i ett påsklov. Då var också all rimlig tid för mig ute. Det var ingen ide att kontakta fler skolor. Fanns det dolda skäl till att man inte ville delta? Var man orolig för föräldrarnas protester eller barnens reaktioner?

Är man i skolan idag så belastad att man inte mår med fler utifrån kommande ”projekt”?

Orsakerna kan man bara spekulera i men det väcker onekligen fler frågor än vad jag kan leverera svar. Eftersom resultatet blev lika magert när jag riktade frågan utanför skolan kvarstår ändå några frågor, var det fel att vända sig till vuxna för att få kontakt med barn? Var det här ett alltför laddat ämne eller var det tvärtom inget särskilt märkvärdigt?

1.5 Fortsatt framställning

Jag ger en kort bild av tidigare svensk forskning inom området.

Eftersom begreppen såsom också siffrorna kring barn i styvfamilj kan orsaka förvirring, vill jag dröja lite vid dessa. Därefter kommer en kort tillbakablick över familjen och styvfamiljens karakteristiska.

Härefter får barns behov enligt objektrelationsteorin en rubrik såsom också begreppet barnperspektiv.

Därefter följer styvbarnens berättelser och analys därav.

Slutligen en diskussion

2. Styvbarn och styvfamiljer

2.1 Tidigare Forskning

Larsson - Sjöberg,(1991) har inventerat aktuell forskning främst i USA och Storbritannien. Inventeringen är dock begränsad till styvfamiljens vardagsliv och berör således inte barns upplevelser av styvfamiljensliv. Larsson - Sjöberg efterlyser vidare svensk forskning om styvfamiljens situation och då utifrån den unika samlevnadsform den är och inte som jämförelseobjekt till kärnfamiljen (a.a,s.74).

Andersson, G. m.fl.(1996) anger i sin problemorienterad översikt om svensk barn och familjeforskning, att forskning om barn oftast har ett utvecklingspsykologiskt perspektiv och att barns vardagsliv studerat utifrån deras eget perspektiv inte är så vanligt. Dock växer ett intresse för barndomssociologi i Europa, USA och Kanada. Det är ett område där forskarna ställer frågor ”om hur det är att vara barn i ett samhälle under olika historiska skeenden. I forskningen betraktas barndom på sina egna villkor, alltså inte med ett utvecklingsperspektiv för ögonen där barn ses som framtida vuxna”(a.a,s.10). Vidare konstateras att även om Sverige i förhållande till övriga Europa legat långt framme när det gäller sammanboende, ensamstående förälder och ombildade familjer, har man bedrivit relativt lite forskning på områdena (a.a,s.48). Dock nämns att det pågår forskning om ombildade familjer (a.a,s. 70).

Ottosen (1997) har gjort en undersökning som speglar barnens egna bilder av familjen. Ottosen konstaterar att det finns en större pluralitet i styvbarns uppfattning om vad en familj är jämfört med barn i kärnfamilj. Vidare visar hon på att det är den sociala tillhörigheten som är avgörande för om barnet inkluderar en vuxen person i sin familj inte den biologiska kopplingen.

Det visade sig inte heller vara någon större skillnad i hur många personer som barn från styvfamiljer respektive kärnfamiljer räknar in i sin närmaste familj. Vilket för tankarna till att det kanske finns en mer generell övre gräns kring hur många människor barn är kapabla att ha i sin närmaste krets (a.a,sid. 262-266).

Fredriksson, M. m.fl.(1986) Det konstateras att välfungerande styvfamiljer har en mycket öppnare familjestruktur än kärnfamiljer. I barnets värld finns det alltid människor utanför familjen som ingår i deras referenssystem, mamma, pappa, syskon far och morföräldrar. Barn som levt i styvfamilj har intervjuats och resultatet blev att de i allmänhet inte känner sig sårotlösa som vi kanske tror. Dessutom har de ofta utvecklat en oerhörd känslighet för relationer och inlevelse för hur andra människor har det. Man menar också att barn i kärnfamilj helt enkelt mognar senare än resursstarka styvbarn (a.a, s.19,30,31).

2.2 Barns behov - objektrelationsteorin

Socialberedningen (1986) har gjort en beskrivning av barns grundläggande behov utifrån objektrelationsteorin. Beskrivningen har vunnit gehör och finns återgiven i fler betänkanden och andra skrifter. Den här synen på barns behov ligger också till grund för de nya lagarna i föräldrabalken.

Objektrelationsteorin

Objektrelationsteorin har sitt ursprung i psykoanalysen. Men till skillnad från drifteorin som betonar människans biologiska drifter och därav uppkomna behov, framhäver objektrelationsteorin vikten av relationer, särskilt de tidiga. Vidare hävdas att barn har en medfödd beredskap att inleda en dialog med sin omgivning. Det är hur barnet bemöts i denna dialog som är av primär betydelse för dess vidare utveckling även om det naturligtvis också är nödvändigt att tillfredsställa barns fysiska och psykiska behov. Människan betraktas inom objektrelationsteorin i första hand som en social varelse, inte en biologisk. Hon har medfödda möjligheter till och behov av relationer till andra människor. Behovet av dessa relationer är centralt (SOU 1986:20 s. 34-35) .

Utifrån objektrelationsteorin har sedan den teori om barns behov som lagstiftare och utredare ofta grundar sig på tagit form

Man skiljer på grundläggande behov som är av existentiell betydelse för en normal utveckling och andra behov som i och för sig är viktiga men inte basala.

Barns grundläggande behov

- Barn behöver omvårdnad och skydd.
- Barn behöver bemötas med respekt för sin integritet.
- Barn behöver känna sig accepterade och omtyckta, i första hand av föräldrarna.
- Barn behöver tillåtas att ge uttryck för känslor, även sådana som är obekväma för vuxna.
- Barn behöver ett varaktigt förhållande till föräldrar.
- Barn har behov av samhörighet med båda föräldrarna även om dessa är i konflikt med varandra.
- Barn behöver engagerade vuxna som ger vägledning.

Andra behov

- Barn behöver frigöra sig från föräldrarna i sin egen takt och på sina egna villkor.
- Barn behöver intellektuell stimulans.
- Barn behöver få påverka sin situation.
- Barn behöver få känna att de behövs.
- Barn behöver få ta ansvar i förhållande till sin förmåga.
- Barn behöver social stimulans men också oro och samling. (SOU 1986:20 s.39)

Det här är *vuxnas* beskrivning av barns behov. *Vuxna* som menar att de tagit fasta på de senaste decenniernas kunskaper om barns behov och utveckling. *Vuxna* som nu vill tydliggöra barn som individer med egna behov.

Men var är barnen?

2.3 Att anlägga ett barnperspektiv

Vad är ett "barnperspektiv" och hur ska man förstå och använda begreppet?

Jag har valt att referera till Bodil Rasmuson's rapport "Barnperspektiv"(1994) utifrån att hon i rapporten förutom att definiera begreppet barnperspektiv också ger en kunskapsöversikt.

Hon definierar begreppet barnperspektiv med citat av Olav Tiller.

"Barnperspektivet handlar konkret om hur världen ser ut ur barnens synvinkel – vad de ser, hör, upplever och känner"(a.a, s. 9).

Vidare citerar Rasmussen Anne Trine Kjørholt,

"Barnperspektiv är en konstruktion av vuxna, där infallsvinkel, forskningsmetoder och egna kulturella och personliga förutsättningar kommer att påverka ljusförhållandena och vara utslagsgivande för vilket barnperspektiv man finner" (a.a, s.9).

Barnperspektiv är ett aktuellt begrepp.

Både inom både forskning och verksamheter som riktar sig till barn ökar intresset för barns rättigheter och barns perspektiv.

Intresset kan jämföras med kvinnorörelsens framväxt som lett till en ökad förståelse för och kunskap om kvinnors villkor och om kvinnor som individer. Vilket i sin tur bidragit till nya dimensioner och perspektiv på livet.

Man kan tala om tre faser i utvecklingen av barnperspektivet:

1. Barndomen betraktades som en förberedelse på vuxenlivet.
2. Framväxten av den moderna barn- och ungdomspsykologin, som syftade till att kontrollera barnet genom fostran.
3. Barnets frigörelse och intresset för barnet som individ. (a.a, s.3)

Begreppet barnperspektiv är mångtydigt och föränderligt. Det varierar över historia, kultur, kön, ålder, social klass och flera andra förhållanden som påverkar barns upplevelser av livet och verkligheten. Det finns alltså många barnperspektiv.

Det är också behäftat med flera svåråkomliga problemställningar när man vill upptäcka hur barn ser på sin tillvaro. En kan vara svårigheten att nå in i barnens egna ofta hemlighetsfulla värld och att barn har en förmåga att anpassa sina utsagor till vad de tror att de vuxna vill höra.

En annan svårighet är att vi som vuxna i våra tolkningar och försök till förståelse kan hindras av det faktum att vi själva varit barn och därigenom tror att vi förstår men egentligen störs av vårt vuxna sätt att tänka och se. För även om vi fortsätter att vara barn inom oss själva och barndomen hela tiden gör sig påmind så kan vi aldrig nå den.

En tredje är att vi som vuxna har en benägenhet att tolka barns utsagor som oväsentliga när det egentligen handlar om att vi inte förstår dem (a.a, s 69-73).

Barnperspektivet kan enligt ovan angivna definitioner tolkas och användas på tre olika sätt;

- **Vuxnas perspektiv på barn.**
- **Barns perspektiv på den egna tillvaron.**
- **Barn förmedlar sitt perspektiv till vuxna som sedan fungerar som tolkare.**

(a.a, s.9)

För att kunna förstå barns perspektiv måste vi vuxna försöka se med barns ögon, barnen förmedlar och vi vuxna tolkar. Den tolkningen kan se olika ut beroende på vår förmåga att se och identifiera oss med barnen vilket i sin tur till stor del handlar om hur vi förhåller oss till vår egen barndom, ur våra tidiga erfarenheter har förmågan till bl.a. inlevelse grundlagts.

Vuxna kan således ha olika perspektiv på barn. (a.a,s. 16-17)

Barns egna perspektiv på sin tillvaro varierar utifrån bl.a. individen, tid och rum och position.

När barnet genom olika uttryck förmedlar sitt perspektiv tolkar vuxna utifrån sitt sammanhang.

Som vuxen är det av största vikt att man reflekterar kring den egna positionen och vad som format ens egna perspektiv, inför att man gör sig till tolk för barnen.

Inte alltid renodlas begreppet barnperspektiv, det tenderar att bli ett modeord som dessutom ofta sammanblandas det med;

Barns bästa – är det som präglar barnkonventionen- men det råder ingen enighet om vad som är bäst för barn.

Barns behov – psykologisk och pedagogisk forskning förmedlar kunskap om barns utveckling vilket i sin tur gör att förståelsen för barns behov ökar.

Barns rättigheter – regleras i lagstiftningen som föreskriver att barns bästa ska tillvaratas.

Barns intressen – hänger ihop med barns bästa och förutsätter kunskap om barns behov.

(a.a.s.10-11)

Begreppet barnperspektiv förekommer allt oftare både inom forskning och verksamheter som rör barn. Det symboliserar i och för sig ett ökat intresse för barn som individer och för deras synsätt, dock är det ett svårt att tyda innebörden av begreppet. Det handlar dels om vuxnas syn på barn och dels om barns syn på sin egen tillvaro. När man som vuxen på olika sätt arbetar **för** barn måste man alltså hela tiden vara medveten om sina egna perspektiv och hur de påverkar. Att anlägga ett barnperspektiv är således ingenting man enkelt gör, just utifrån att det är ett mångtydigt och diffust begrepp.

Då det gäller barns rättigheter så förefaller naturligt att ta utgångspunkt i FN:s barnkonvention när man vill anlägga ett barnperspektiv. FN:s konvention om barns rättigheter antogs av FN:s generalförsamling 20 november 1989. I Sverige trädde konventionen i kraft den 2 September 1990. Av FN:s medlemsstater är det nu 191 som anslutit sig. Barnkonventionen består av 54 artiklar. Barnkonventionens formuleringar uttrycker ett barncentrerat och demokratiskt synsätt. Principen om barns bästa är central. Likväl betonas vikten av att lyssna på barnet. Genom att ratificera konventionen har Sverige förpliktat sig att följa densamma. Sverige ska alltså vidta lämpliga åtgärder bl.a. lagstiftningsåtgärder för att konventionen ska kunna följas. Den artikel som är applicerbar på barn till separerade föräldrar och därmed i förlängningen även styvfamiljsbarn är;

Artikel 9

1. Konventionsstaterna skall säkerställa att ett barn inte skiljs från sina föräldrar mot deras vilja utom i de fall då behöriga myndigheter, som är underställda rättslig omprövning, i enlighet med tillämplig lag och tillämpliga förfaranden, finner att ett sådant åskiljande är nödvändigt för barnets bästa. Ett sådant beslut kan vara nödvändigt i ett särskilt fall, t ex vid övergrepp mot eller vanvård

av barn från föräldrarnas sida eller då föräldrarna lever åskilda och ett beslut måste fattas angående barnets vistelseort.

2. Vid förfaranden enligt punkt 1 i denna artikel skall alla berörda parter beredas möjlighet att delta i förfarandet och att lägga fram sina synpunkter.
3. **Konventionsstaterna skall respektera rätten för det barn som är skilt från den ena eller båda föräldrarna att regelbundet upprätthålla ett personligt förhållande till och direkt kontakt med båda föräldrarna, utom då detta strider mot barnets bästa.**
4. Då ett sådant åskiljande är följden av åtgärder som en konventionsstat tagit initiativet till, t ex frihetsberövande, fängslande, utvisning, förvisning eller dödsfall (innefattande dödsfall oavsett orsak medan personen är frihetsberövad) gentemot den ena av eller båda föräldrarna eller barnet, skall den konventionsstaten på begäran ge föräldrarna, barnet eller om så är lämpligt, någon annan medlem av familjen de väsentliga upplysningarna om den/de frånvarande familjemedlemmarnas vistelseort, såvida inte lämnandet av upplysningarna skulle vara till skada för barnet.
Konventionsstaterna skall vidare säkerställa att fastställandet av en sådan begäran inte i sig medför negativa följder för den/de personer som berörs (FN – Kommittén, 1999).

I kortversionen sammanfattas Artikel 9;

Barnet ska inte hållas åskilt från sina föräldrar mot sin vilja, utom när det är för barnets bästa. Barn som inte bor med båda föräldrarna ska ha rätt att träffa båda regelbundet (Rädda Barnen, 1999).

Barnkonvention utgör en grund för vår syn på barn idag och även för hur lagstiftningen är utformad. I föräldrabalken 6 kap.15§ första stycket står, att barn har rätt till umgänge med en förälder som det inte bor tillsammans med. Umgänget är i första hand till för barnet. Det är alltså barnets behov av umgänge som ska tillgodoses. Någon plikt för barnet att umgås med en förälder finns inte och en förälder har inte någon absolut rätt till umgänge med sitt barn (Sjösten 1998 s. 79-80).

2.4 Styvfamiljens historia

Ordet familj kommer av latinets familia som härleds från oskiskans faama, på sanskrit dhäman, lika med hus (Hall m.fl., 1986).

Så var det också förr, att man använde ordet hus istället för familj, husfru, husfar, hushåll osv. Man pratade inte om familjen Persson utan om folket på Persgården.

Idag definierar man familj som ”den enhet av två eller flera personer som bor ihop och som är relaterade till varandra genom blodsband, giftermål eller adoption (Stora Focus, 1987, s.274).

Begreppen mor och far har inte heller alltid haft en självklar biologisk mening, de kunde lika gärna spegla statusen i hushållet. Det kom sig av att dödligheten var så stor under 1600-talet och 1700-talets första hälft och att många barn därigenom växte upp utan sina biologiska föräldrar. Inte förrän på 1700 och 1800-talen började begreppen präglas av släktskapsrelationer (Sandin, 1984, sid 107-108). Ännu vid vårt sekels början var det vanligt med omgiften på grund av att den ena föräldern dött. Från 1940-talet började andelen omgiften, där mannen eller kvinnan tidigare varit gift att öka. När man numer beskriver ett årligt nyparbildande på ca 90.000 kan man räkna med att ca 40% har varit gifta eller sambos tidigare (SCB, 1995 s.13).

Det ökade antalet omgiften idag kan kanske bero på att den stora byggsten som tidigare låg till grund för familjen, ekonomisk trygghet, nu bytts ut mot individuell lycka.

Så styvfamiljen är inte någon ny företeelse, den har ett tungt historiskt arv. Den kom till av att den ena föräldern dog. Den kvarlevande föräldern gifte om sig och barnet/ barnen fick en styvförälder. Ordet styv kommer från tyskans steop och betyder stympad, berövad. Barnet var alltså berövad en biologisk förälder (Joelsson 1988 s.15). Sagor om elaka styvmödrar, grymma styvfäder och

försummade, illa behandlade styvbarn har också alltid funnits. vilket bidrar till det tunga arvet (Visher&Visher, 1979 s. 19-20).

I vår tid och vår del av världen har familjen en central roll. Det gör att den också mycket mytomspunnen. Men myter är inte alltid osanna de kan också tjäna syftet att spegla ett kulturmönster, ett sätt att beskriva verkligheten såsom vi uppfattar den.

Kring familjen är de vanligaste myterna;

Kärnfamiljen är en historisk tillfällighet.

- Industrisamhället har skapat kärnfamiljen, förut levde släktingar och flera generationer tillsammans.
- Tidigare var äktenskapet mer en ekonomisk uppgörelse, romantisk kärlek kom senare.
- Flera problem härrörs till att familjen håller på att försvagas, såsom skilsmässor, sociala problem och oroligheter.

(Björnberg & Bäck - Wiklund, 1990 s.35-36)

Men det finns också forskning som visar på att kärnfamiljen varit den centrala samlevnadsformen i hela den tid vi kunnat utforska familjen i skriftliga källor (Sandin, 1984, s. 107).

När man studerar svensk familjelagstiftning kan man lite förenklat säga att i början på 1900-talet sågs familjen som samhällets grundläggande enhet. Idag när vi nått slutet av 1900-talet verkar lagstiftarens budskap vara ett annat nämligen ”att kärlek förgår men föräldraskap består” (Liljeström & Kollind 1990 s.19). Det säger också något om familjeutvecklingen. Man bildar par på frivillig basis, kommer och går i äktenskap och samboförhållanden, men ansvaret för barnen är livslångt.

Efter som antalet skilsmässor både i äktenskap och samboförhållanden ökar så får man anta att även antalet ombildade familjer kommer att öka och därmed också antalet barn med styvbarnserfarenheter. Familjemönstren i vårt samhälle förändras och antalet styvfamiljer ökar och kommer förmodligen så att göra. 70% av alla 16-17- åringar bor med båda sina föräldrar övriga 30 % bor antingen med ensamstående förälder eller i styvfamilj. Trost tillägger att de 70% drastiskt minskar och de 30% ökar (Thyselius.red, 1990).

Därtill kan läggas att upplösningsfrekvenser i styvfamiljer är högre än i ursprungsfamiljer (Agell.m.fl.,1993 s.139).

2.5 Styvfamiljen i siffror

Idag finns i Sverige ca 1 miljon barnfamiljer tillsammans har de ca 1.900.000 barn i ådrarna 0-17 år. Av dessa barnfamiljer utgörs ca en femtedel av ensamstående föräldrar.

Hur många av dessa ensamstående föräldrar som egentligen lever i ombildade familjer är svårt att säga. Att vara registrerad som ensamstående förälder är inte alltid detsamma som att dessa föräldrar i praktiken lever ensamma tillsammans med sina barn.

Först när en ensamstående förälder gifter om sig eller får barn med en ny partner registreras det som en ombildad familj.

Den 31/12-97 var det 5% av alla Sveriges barn 0-17 år som levde i en registrerad ombildad familj. 4% utgjordes av barn som bodde tillsammans med mor och styvfar, 1% av barn som bodde med far och styvmor. Troligen är det en något underskattad siffra just på grund av registreringen av ombildade familjer, man uppskattar istället antalet till mellan 7 och 8 % vilket innebär ca 158.000 barn (Barnombudsmannen, 1998).

Begreppet "lever i" kan också försvåra uppskattningen.

Efter en skilsmässa eller en samboseparation finns det många olika sätt att lösa vårdnads och umgängesfrågor för barn. Barn kan bo växelvis hos sina föräldrar vilket ca 15.000-20.000 barn gör (SCB, 1992-93 s.24). Om en av föräldrarna har en ny partner men inte den andra, hur räknas det då eller om båda har nya familjer, har barnet då två styvfamiljer rent statistiskt?

Man kan vara skriven hos den ena föräldern men besöka den andra föräldern ofta, om besöksföräldern lever i en ombildad familj gör barnet också det under besöken, men hur registreras det?

Det förefaller svårt att riktigt få klarhet i hur många barn som lever i eller har levt i styvfamilj. Kanske kan man utvidga funderingen till hur många barn som har styvbarnserfarenheter. Att leva i styvfamilj är ett begrepp format ur ett vuxenperspektiv. Det anger att barnet är folkbokfört på en adress tillsammans med en biologisk förälder som antingen gift om sig eller fått barn med en ny partner. Ur ett barnperspektiv kan man se på saken på ett annat sätt. Även om barnet efter föräldrarnas skilsmässa/separation lever hela sin uppväxt tillsammans med en förälder som inte bildar ny familj så kan den andra biologiska föräldern vilken barnet inte stadigvarande bor tillsammans med, leva i en

ombildad familj. Oavsett hur mycket kontakt barnet har med den familjen så har det styvbarnserfarenheter, som det har att förhålla sig till, oberoende av vad statistiken säger.

Så här berättar Jonna femton år om sina familjeförhållanden.

” Mamma och pappa skildes när jag var fyra år, jag har alltid bott hos mamma och min syster. Pappa har bott ihop med ganska många olika kvinnor. Jag har en halvbror också och pappa har en ny unge som bara är fyra år. Mamma var först tillsammans med en kille som hade tre barn och som alla flyttade in hos oss, men det fungerade inte. Sen fick jag en styvfar till men det fungerade inte mellan honom och mamma men vi har gjort upp att han ska vara min plastpappa i alla fall.”

Jonna bor nu med sin mamma och registreras alltså som boende med ensamförälder. Det är svårt att i statistiken ana vilka gedigna styvbarnserfarenheter hon har.

2.6 Styvfamiljen som sådan

Hur ser dåstyvfamiljen ut idag när den inte som tidigare tillkommit på grund av att en förälder dött? För att skilja den typen av familjer å från de som bildas efter en skilsmässa väljer man allt oftare åtminstone i litteraturen att benämna dem olika.

Styvfamilj benämns oftast den familj som ombildats på grund av att den ena föräldern dött.

Ombildad familj benämns oftast den familj som skapats efter en skilsmässa.

I uppsatsen använder jag omväxlande begreppen styvfamilj och ombildad familj men i samma mening dvs en familj där de vuxna av olika skäl bildat ny familj med en ny partner.

Brittiska forskare menar att man kan skilja på 26 olika typer av styvfamiljer. För att förenkla kan man se tre huvudtyper;

1. Mödrar som gifter sig med barnlösa män.
2. Fäder som gifter sig med barnlösa kvinnor.
3. Mödrar och fäder som gifter sig med varandra.

(Agell. m.fl 1993, s.208).

Den ombildade familjen är en ny familjeform och den skiljer sig på många sätt från den traditionella kärnfamiljen. Idag finns det förhållandevis lite forskning kring styvfamiljen.

Finns det då något som kännetecknar en styvfamilj?

Efter genomgång av tillgänglig svensk litteratur kan man sammanfatta;

- Styvfamiljen **är** ingen och kan aldrig bli en kärnfamilj.
- Det finns många varianter på styvfamiljer (72 olika former räknar en norsk undersökning)
- Styvfamiljen är inte beständig, den förändrar ständigt karaktär, familjemedlemmar kommer och går.
- Styvfamiljen kan inte leva med slutna gränser, en särlevande biologisk förälder kan ha stort inflytande.
- Familjemedlemmarnas roller är flera och växlar.
- Styvfamiljen upplöses oftare än kärnfamiljen.
- Man kan vara styvfamilj på hel eller deltid.
- Styvfamiljen kan inte ha kärnfamiljen som förebild, den är till sin struktur alltför olik.
- Styvfamiljen har samma problem som en kärnfamilj och dessutom att hantera styvrelationerna.
- Barnen har inte gjort något val i en styvfamilj så icke heller styvsyskon, det är de vuxna som valt varandra.
- Barnen i en styvfamilj kommer och går.
- Olika medlemmar i en styvfamilj kan ha delade meningar om vilka som tillhör familjen.
- Styvfamiljen har flest strukturella liknelser med fosterfamiljer och minst med kärnfamiljen (Visher & Visher, 1982, s.32).
- De flesta barn i styvfamiljer är medlemmar i två familjer.
- Bildandet av styvfamilj innebär att den vuxna vinner en viktig vuxenrelation medan barnen ofta förlorar en.
- De vuxna i en styvfamilj har valt sitt sätt att leva, det gäller inte för barnen.
- En stor vinst för styvfamiljsmedlemmar är att de får en förnyad tro på nära rika relationer.
- ”Myten om styvfamiljen fortlever. Den framställer denna familjeform som en avvikande social struktur, eftersökt av ingen, uppskattad av få och beklagad av så många” (Joelsson, 1988, s. 16).
- Det finns inga vetenskapliga belegg för att barn i styvfamiljer i allmänhet skulle fungera sämre än andra barn (Joelsson, 1988, s. 147).

- Hos många styvfamiljer kan man se en farlig strävan efter att efterlikna kärnfamiljen.

3. Resultat

Först görs en kort beskrivning av berättargruppen, därefter genomgång av berättelserna och till sist en analys av berättelserna.

3.1 Vad berättade barnen?

Jag har valt att dela upp resultaten i barnberättelser och vuxenberättelser. Det förefaller inte rätt att sammanfoga dem till en grupp då de vuxna reflekterar över sin barndom med en vuxens perspektiv medan barnen är mitt i sitt styvfamiljsliv och berättar utifrån sitt barnperspektiv. I viss mån kan dock resultaten komma att sammanfalla, mer om det i analysen.

Barnen

Det var sex barn som berättade om sitt liv i styvfamilj.

1 pojke 16 år

4 flickor 15år

1 flicka 16 år

Eftersom alla var förhållandevis jämngamla fästes ingen vikt vid ådern.

Alla barn hade dubbla styvfamiljer dvs både mamma och pappa hade en ny partner.

Tre av barnen hade upplevt flera styvfamiljer. Fem av sex hade både hel- halv- och styvsyskon.

I barn hade levt i styvfamilj 2 år, de övriga mer än 10 år.

Hur upplever de sitt liv i styvfamilj:

När barnen ska berätta hur de upplever sitt liv i styvfamilj så fokuserar de på att beskriva de faktiska förhållandena. T. ex

”Jag bor med min syster, min mamma och min styvpappa. Ibland så bor vi hos vår pappa styvmamma och halvlillasyster som är 5 år. Min styvmamma har fyra barn sen förut. Våra föräldrar skilde sig när jag var tvåår. Vi har bott tillsammans med vår styvpappa i 11 år och med vår styvmamma i 6 år.....”. Så här inleder alla barn sina berättelser därefter kommer en beskrivning av hur man tycker att det är.

För att förstå **hur** barnen upplevde sitt liv i styvfamilj sökte jag känslor i deras berättelser. Fann att de här barnen inte uttryckte sina känslor direkt i termer av ”jag känner” eller ”jag upplever” osv. Man är mer konkret och beskriver känslor i form av ”Det är” eller ”Jag tycker”.

”...Jag tycker att min mammas kille är som om han skulle vara min pappa, men han kan aldrig bli det. Jag tycker att det är ganska jobbigt med en styvpappa, min riktiga pappa blir såavundsjuk. Jag tycker att pappas nya tjej är bra. Jag tycker att det är ganska dumt att pappa inte träffar sin tjej så ofta, han blir såensam...” (Flicka 15 år).

”...Jag äcklas av min styvpappa, han känns som en kompis till mamma och inte som en riktig pappa. Jag tycker att det är svårt att passa in i hans(styvpappans)släkt fast vi bott tillsammans sålänge, de vill nog inte acceptera oss. Nog för att de är snälla men det känns inte på riktigt. Eftersom jag har saknat min pappa har jag inte kunnat acceptera min styvpappa. Jag känner inte min styvmamma såbra, sådet är svårt att vara sig själv...” (Flicka 15 år).

”...Det är väldigt rörigt, men fungerar jättebra, det har inte varit några som helst problem...”
(Pojke 16 år).

”... När mamma och pappa flyttade ifrån varandra blev jag så ledsen att jag tappade allt hår. Alla pappas kvinnor har varit snälla och trevliga och fungerat som riktiga mammor, fast man kan inte jämföra sin styvmamma med sin riktiga mamma. Den styvmamman jag har nu är en riktig satmara, hon har gjort såatt jag tappat kontakten med pappa . Pappa fick välja mellan henne och oss - han valde henne...Vår andra styvfar tog hand om oss som om vi var hans riktiga barn, han är vår plastpappa fastän det inte fungerade mellan honom och mamma".(Flicka 15 år).

” Man skiter ett stort stycke i sina styvföräldrar i början, sen börjar man inse vad en riktig pappa är pånära håll, även om det kan vara bra med en man i huset tar det emot ibland. Det har inte varit så lätt alltid...” (Flicka 16 år) .

”...Det är svårt att leva med vår styvpappa, eftersom han inte är vår riktiga pappa, vi bråkar jämt. Vår styvmamma är jättesnäll, eftersom hon är glad jämt och nästan är som en riktig förälder...” (Flicka 15 år).

De vuxna

Tre vuxna har skrivit och berättat om sina styvfamiljsfarenheter.

1 kvinna 31 år

1 kvinna 34 år

1 man 20 år

De här berättelserna kännetecknas av att de dels precis som barnens berättelser beskriver de faktiska förhållandena men också av att de har ett vuxenreflekterande, starkare känslor och någon form av ett budskap till eftervärlden. Ett slags ”gör inte så här” till nya styvfamiljer och då främst till föräldrar och styvföräldrar.

Alla tre berättar om att de känt ett utanförskap i sina nya familjer. De förmedlar en negativ men inte anklagande bild. Ingen av dem nämner att de på något sätt skulle blivit berikade av att ha flera familjer. Vuxenberättelserna är totalt sett mer reflekterande. De vuxna söker förklaringar det gör inte barnen.

Ex.”barnen får sitta emellan när den ena familjen pratar skit om den andra och tvärtom. Sedan i den nykonstallerade familjen har respektive vuxen svårt att ta till sig den andres barn, det funkar men det finns nån slags vägg emellan och det känner barn på sig” (Kvinna 34 år).

...”Idag när jag är vuxen, kan jag ångra att jag inte visade vad jag kände då att jag inte frågade de vuxna om alla mina funderingar. Men det är inte så lätt, att som barn i en sådan här situation. Man tar lätt på sig skulden. Man vill inte såra sina föräldrar, och av rädsla för att göra det, så höll man tyst och höll upp en fasad, som bara visade en positiv sida. Jag stängde in alla mina känslor i en kapsel i mig själv.(Som jag har fått bearbeta i vuxen ålder).Min styvmamma tog aldrig mig till sig, som en dotter. Vilket jag inte förstod, när jag var barn. Fast jag kände det ju, men förstod inte vad det var jag kände; utanförhet” (Kvinna 31 år).

...”Numer bor jag i studentkorridor. Den är mitt hem och jag har alla mina saker här. Jag har många vänner, några mycket nära och många andra. Jag är socialt accepterad, men jag är den enda som har mitt hem i mitt studentrum. Jag åker inte hem över jul. Jag åker till farsan eller morsan. Eller till min storebror, som har varit ett jättebra stöd. Jag hoppas att jag inte blivit emotionellt handikappad av det här, men det återstår att se” (Man 20 år)

3.2 Hur kan berättelserna förstås?

Min avsikt med att samla in data via fria berättelser var att utröna vad barn skulle fokusera på när de fick berätta fritt och skulle man i berättelserna kunna se mönster? Det är förstås en grannliga uppgift att som vuxen tolka och återge barns utsagor. För att kunna definiera barnens perspektiv måste man som vuxen försöka se med barns ögon.

Dådet alltid har funnits minst en, ibland kanske flera vuxna med olika perspektiv, mellan mig och barnen är det svårt att veta hur instruktionerna gått fram. De skrivna anvisningarna, bilaga 1 och 2, anger att berättelsen ska vara fri men ändå innehålla vissa uppgifter. Alla berättelser barns som vuxnas har noggrant innehållit de uppgifter jag bett om, men där har det ibland lite stumt tagit slut. Den fria berättelsen blev till några få rader i vissa fall. Kanske gick kraften åt till att beskriva sin, ofta komplicerade, familjesituation, kvar blev för lite för att räkna till reflektion över *hur* det är/var. Eller var det känslomässigt svårt?

”Att börja prata om förflutet kan vara jobbigt. Min uppväxt har jag lite problem med....” (Flicka 16 år).

Med såhär få berättelser är gå det inte att göra några generaliseringar. Men med tanke på att bakom varje berättelse finns ett barn som delgivit oss sin unika erfarenhet av styvfamiljliv så är det otvivelaktigt vår uppgift att skapa mening i och försöka förstå berättelserna.

Tolkningen blir således en både en svår och allvarlig uppgift.

Det fanns ett mönster i hur barnen, men även de vuxna, beskrev sitt liv i styvfamilj.

Man gjorde en **konkret och faktisk** beskrivning av hur familjen såg ut. Den beskrivningen fick i alla berättelser störst utrymme och besvarade snarare frågan ”hur ser din familj ut” än ”hur är det att leva i styvfamilj”. Vilket delvis kan ha berott på mina instruktioner, se vidare i diskussionen.

Alla **berör** i samband med beskrivningen också något om **umgänget** med den andra biologiske föräldern, vilket för tankarna till att den kontakten för barn självklart räknas in i styvfamiljlivet. Ingen av berättelserna innehåller någon som helt form av anklagelse gentemot föräldrarna, hur problematiskt styvfamiljlivet än sett ut. Inte heller uttrycks någon önskan om att få leva på något annat sätt. Jag tolkar det som ett accepterande men anar också barnets maktlöshet, ”ingen ide att önska”. Ingen nämner kärleken mellan förälder och styvförälder medan flera berättar om det positiva i när styvföräldern ”bryr sig om”.

Ett ord som förekommer frekvent i barnens berättelser är **riktig**, riktig förälder, riktig mamma, riktig pappa, riktig syster, riktig bror. Riktig är det ord man använder för att beskriva den biologiska relationen men också det ord man använder för att förklara hur man anser att en förälder ska vara. T.ex. ”Vår styvmamma är jättesnäll, eftersom hon är glad jämt och nästan är som en *riktig* förälder”. (Flicka 15 år) ”Det är svårt att leva med vår styvpappa eftersom han inte är vår *riktiga* pappa”. (Flicka 15 år)

Det förefaller som styvbarn vet att styvföräldrar aldrig blir *riktiga* föräldrar men att de letar efter tecken som skulle kunna bevisa motsatsen. Men det är inte saknaden efter den biologiske föräldern, personligen, som är störst utan längtan efter en vuxen person som tar barnet till sig som sitt eget. Den önskan tycks djup och intensiv. När det gäller de vuxnas berättelser syns det som om de har svårare att acceptera den biologiska sanningen. Hos dem dominerar kärnfamiljsidealet. Det kan förstås ha flera anledningar, de är uppvuxna i en delvis annan tid, de reflekterar med ett vuxenperspektiv och de står kanske i begrepp att bilda familj själva. Och deras berättelser verkar mer än barnens, ha funktionen att få ”skriva av sig”.

Barnen däremot befinner sig fortfarande i ett föräldraberöende och ser sin situation utifrån sitt barnperspektiv och utifrån sina instinktiva behov.

Undersökningsmaterialet är allt för litet för att urskilja om styvfamiljliv skulle kunna utveckla utmärkande drag eller generella mönster hos styvbarn. Huruvida det skulle vara berikande eller splittrande med många vuxenrelationer har ingen reflekterat konkret över i berättelserna.

För barnen verkar kvalitén i relationerna vara avgörande betydelse, inte antalet eller de biologiska förhållandena.

4. Diskussion

När man vill veta hur barn ser på sin tillvaro så kan man välja mellan två inriktningar. Man kan fråga de vuxna hur barnen **verkar uppleva** det eller man kan fråga barnen **hur de upplever** det. Vuxna kan alltid bara ge uttryck för hur det verkar vara för barn men för att verkligen få veta måste vi fråga barnen. Sen gäller det att som uppsatsskrivare vara medveten om alla de filter som barnens berättelser ska passera innan de når en text som andra kan ta del av. Barnen i den här uppsatsen har passerat rektorer, lärare och till sist undertecknad. Eftersom jag aldrig själv instruerade barnen i att skriva en fri berättelse utan skickade en instruktion till respektive vuxen, kan man aldrig säkert veta hur instruktionen nådde barnen. Kanske blev de anvisade att fokusera på de faktiska uppgifterna jag bett om och inte den fria berättelsen, kanske valde de själva sitt fokus. Att betänka är dock faran med att be om specifika uppgifter såsom kön, ålder, familjesammansättning osv samtidigt som man önskar en fri berättelse.

Ofta har vi vuxna tolkat styvbarns berättelser innan vi ens hört dem. Historiskt har det varit mer eller mindre självklart att det skulle vara synd om styvbarn. Men nu när det blir allt vanligare med styvfamiljer kanske vi också är mer benägna att höra barnen och ompröva våra antaganden. Kanske kommer då en ny bild att växa fram. För om det är så som barnen i den här uppsatsen berättat, att viktigast är relationen till den vuxne inte släktskapet, ja då är det många av oss vuxna som ligger illa till. I förlängningen skulle barn då rent teoretiskt kunna välja föräldrar. ”Min styvpappa uppför sig mer som en riktig pappa alltså väljer jag honom framför min biologiska”.

Jag tror att det är precis så här det egentligen är för barn idag. Men solidariteten och omgivningens förväntningar gör det omöjligt för barnen att uttala sina känslor. Dessutom försvårar vetskapen om, att en styvförälder, rent praktiskt, kan försvinna ur ens liv och aldrig komma tillbaka. Det kan förstås en biologisk förälder också göra men då har barnet laglig rätt att klaga. Inför detta står barn maktlösa.

Idag diskuteras flitigt i forskning och media om förnyelse av teorier kring barns behov och utveckling. Men också om vårdnadsformer, barns boende och umgänget med den frånvarande föräldern. Den nya

lag som kom hösten 98 och som förstärker barns bästa och barns rätt till båda sina föräldrar är kanske redan förlegad. Visserligen poängteras barns rätt till umgänge med båda sina föräldrar men är det självklart de biologiska föräldrarna som ska avses? I barnens berättelser framkommer tydligt att barn har behov av tvåföräldrar men det är inte lika självklart att det måste vara biologiska föräldrar huvudsaken är att de vuxna agerar som *riktiga* föräldrar. Det skulle kunna överensstämma med vad Ottosen fann, nämligen att det är den sociala tillhörigheten som är avgörande om ett barn räknar in en person i sin familj inte den biologiska kopplingen.

Såutvecklingen har gått i rask takt från

1.Föräldrars rätt till sina barn

till

2. Barns rätt till *sina* föräldrar

till

3.Barns rätt till föräldrar.

Teorierna om barns behov/utveckling måste helt enkelt moderniseras, vilket också pågår, utifrån de snabba förändringar barnens uppväxtvillkor genomgår.

Vill slutligen återkomma till att det inte går att generalisera utifrån de här barnens berättelser, men de ställer onekligen en dörr på glänt.

Kan man belägga att relationen barn- vuxen är viktigare än det biologiska släktskapet i en styvfamilj?

Vad är det som barn menar är kännetecknande för en *riktig* mamma eller pappa?

Vad är det som gör att vissa styvföräldrar ”erkänns” av barnen som *riktiga* föräldrar medan andra inte gör det?

5. Källförteckning

5.1 Referenser

Agell, Anders, Arve-Parès Birgit, Björnberg Ulla, red (1993) *Modernt familjeliv och familjeseparationer*. Socialvetenskapliga forskningsrådet, Stockholm.

Andersson, Gunvor, Björnberg, Ulla, Gustavsson, Björn, Hwang, Philip, Pramling, Ingrid (1996) *Om svensk barn- och familjeforskning*. Socialvetenskapliga forskningsrådet, Stockholm.

Aronsson, Karin, Cederblad, Marianne, Dahl, Gudrun, Olsson, Lars, Sandin Bengt (1984) *Barn i tid och rum*. Liber förlag, Malmö.

Barnombudsmannen (1998) *Upp till 18, fakta om barn och ungdom*. Bulls tryckeri, Halmstad.

Björnberg Ulla, Bäck-Wiklund Margareta (1990 andra upplagan) *Vardagslivets organisering i familj och närsamhälle*. Daidalos, Göteborg.

Ds 1996:57 (1996) *Barn idag*. Gotab, Stockholm.

Fredriksson, Marianne, Hogfors, Mari, Lagerström, Ann, Lönnroth, Ami, Thunberg, Karin, Olausson, Ingrid (1986) *Styvfamiljer*. Svenska Dagbladet, artikelserie, Svenska Dagbladets förlag, Malmö.

Hall, Ewa, Hellberg, Eva-Lott, Karlsson, Kristina, Steinert, Lena, (1986:41) *Styvfamiljen, en problemsökande studie*. Psykologexamensuppsats, Institutionen för tillämpad psykologi, Lunds Universitet.

Joelsson Lars, Thomsgård-Joelsson Barbro (1988) *Leve styvfamiljen, En bok om de nya familjernas problem och glädjeämnen.* Prisma, Stockholm.

Larsson-Sjöberg Kristina (1991) *Styvfamiljen- vad vet vi om den?* Forskargruppen för socialt arbete, skrift nr 12, Örebro.

Liljeström Rita, Kollind Anna-Karin (1990) *Kärleksliv och föräldraskap.* Carlson Bokförlag, Stockholm.

Lundén Ann, Elisabet Näsman (1980) *Elevvård till vems bästa?* Prisma, Stockholm.

Ottosen Mai Heide, (1997) *Barn i sammanbragte familier, en studie af föräldraskap som social konstruktion.*(Diss). Socialforskningsinstitutet, Köpenhamn.

Rasmusson, Bodil (1994) *Barnperspektiv Reflektioner kring ett mångtydigt och föränderligt begrepp.* Barnombudsmannen, Stockholm

Rasmusson, Bodil (1998) *Stadsbarndom, Om barns vardag i en modern förot.* (Diss). Meddelande från Socialhögskolan 1998:7

Rädda Barnen, (1998) *Rapport från Rädda Barnen till FN:s kommitté för barnets rättigheter i Genève beträffande svenska regeringens andra rapport.*

Sjösten, Mats (1998) *Vårdnad boende och umgänge* Norstedts Juridik, Stockholm

SOU 1986:20 *Barns behov och föräldrars rätt.* Socialdepartementet, Stockholm.

Statistiska centralbyrån (1995) *Rapport 89, Barn och deras familjer 1992-93.* Statistics Sweden, Stockholm.

Stora Focus (1987) *Del 4,* Esselte, Stockholm

Svensson, Per-Gunnar, Starrin, Bengt (red.) (1996) *Kvalitativa studier i teori och praktik*. Studentlitteratur, Lund.

Thyselius, Katarina. red. (1990) *Styvfamiljen*. Allmänna barnhuset, Stockholm.

Visher Emily B, Visher John S (1982) *Styvfamilj*. Trädet, Bromma

Internet *Rädda barnens hemsida* <http://www.rb.se>

Internet *FN – Kommittén* <http://www.boes.org>

5.2 Bilaga 1

Barn i ombildade familjer/styvfamiljer

Inför en D-uppsats i socialt arbete, Lunds universitet, skulle jag behöva hjälp med berättelser av barn/ungdomar om hur det är att leva i styvfamilj.

Vänder mig i första hand till elever i åk 8 och 9 vid tre högstadieskolor i Sverige varav NN-skolan är en.

Tanken är, att genom att låta barn/ungdomar berätta om sina liv i styvfamilj bättre förstå på vilket sätt det är annorlunda att växa upp i en styvfamilj jämfört med en kärnfamilj.

Barnens/ungdomarnas berättelser kommer sedan att sammanställas i en uppsats som ska seminariebehandlas i början av Juni 1999. Skolan kommer att via uppsatsen få ta del av resultaten. Återkopplingen till eleverna som deltagit är viktig, kanske kan uppsatsen finnas tillgänglig för dem t.ex. på skolans bibliotek.

Det bästa är ur sekretess och hanteringssynpunkt, om de elever som vill skriva och berätta kan göra det direkt på dator och sedan skicka sin berättelse via email (adress nedan).

Berättelsen som ska vara anonym ska innehålla uppgift om;

Kön

Ålder

Vilka personer ingår i din familj, dvs vilka du lever tillsammans med, vuxna och barn?

Hur länge har du levt i styvfamilj?

Därefter en fri berättelse om hur det är att leva i styvfamilj, glädjeämnen, problem, tankar och funderingar. Berättelsen behöver inte ha någon speciell längd och ni kan börja skicka såfort de är klara och fram till d.28/2.

För att vara alldeles på det klara med begreppet styvfamilj så menar jag en familj bestående av en biologisk förälder och en annan vuxen som stadigvarande lever tillsammans med den biologiska föräldern och barnet.

Tack på förhand

Lii Stening

Sítio do Alcorão 88A

Poco Seco

P-8500 PORTIMÃO

PORTUGAL

Tel+Fax 009-351-(0)82-491912 stening@ip.pt

5.3 Bilaga 2

Jag behöver din hjälp!

Om du har erfarenheter av hur det är att leva i styvfamilj och vill skriva och berätta om det, gör så här;

Skriv en berättelse med precis vad du tycker är viktigast när det gäller att leva i styvfamilj, glädjeämnen, problem, tankar och funderingar. Berättelsen behöver inte ha någon speciell längd men den ska innehålla uppgift om;

Kön

Ålder

Vilka personer som ingår/ ingick i din familj, dvs vilka du lever/levde tillsammans med, vuxna och barn?

Hur länge du har levt/levde du i styvfamilj?

Din berättelse kommer sen att tillsammans med andras utgöra undersökningsdelen i en D-uppsats om barn i styvfamilj.

Vuxna vet idag väldigt lite om hur barn upplever det att leva i styvfamilj därför är din berättelse viktig.

Naturligtvis får du vara anonym.

För att vara alldeles pådet klara med begreppet styvfamilj så menar jag en familj bestående av en biologisk förälder och en annan vuxen som stadigvarande lever tillsammans med den biologiska föräldern och barnet.

Tack påförhand för din medverkan.

Lii Stening

Kullsbjörken 63

79394 TÄLLBERG